

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Чорний Максим Михайлович

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ»..... 293

Щербатий Роман Романович

КОНКУРС НА ПОСАДУ СУДДІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ..... 295

СЕКЦІЯ 8. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ

Чанишева Галія Інсафівна

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ 297

Oleh M. Yaroshenko

INTERNATIONAL TRENDS IN THE SPHERE OF FLEXIBLE WORKING HOURS 299

Бориченко Катерина Валеріївна

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ВИРІШЕННЯМ ТРУДОВИХ СПОРІВ У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОПЛАТУ ПРАЦІ 302

Венедіктов Сергій Валентинович

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ПРОСУВАННЯ ПО РОБОТІ 304

Lagutina Iryna

HYBRID WORK AS A TYPE OF «FLEXIBLE WORK» 306

Мельник Костянтин Юрійович

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВІД ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ 308

Подорожній Євген Юрійович

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЧАСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 311

Тихонович Олексій Юрійович

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ІНФОРМАЦІЮ ВІД РОБОТОДАВЦЯ ПРО УМОВИ ПРАЦІ 312

Наньєва Марія Іванівна

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ. 314

Панченко Анна Олександрівна

ПОНЯТТЯ «ВРАЗЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ» ТА ВПЛИВ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗШИРЕННЯ ЙОГО ЗМІСТУ..... 316

Пожарова Оксана Вікторівна

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ 319

Сушко Вячеслав Вікторович

МОБІНГ НА РОБОТІ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЗГІДНО З ТРУДОВИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ 321

Шукін Олександр Сергійович

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА СВОЄЧАСНИЙ РОЗРАХУНОК ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ .. 323

Білик Олександр Сергійович

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 327

Галузінський Назар Олександрович

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ САНКЦІЙ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 329

Горбаченко Ерік Сергійович

ГАРАНТІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ РОБОТОДАВЦЯ 331

Жученко Руслан Олегович

УСНИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ..... 333

Казімирова Ольга Олегівна

ПОСЛУГИ З ПОСЕРЕДНИЦТВА ЯК ВИД НЕСТАНДАРТНОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ..... 335

Карпенко Олександр Олександрович

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ 338

Мирончук Владислав Володимирович

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ КОЛЕКТИВНИХ УГОД..... 339

Стецьків Мар'ян Богданович

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ... 341

СЕКЦІЯ 9. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Степаненко Оксана Василівна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ.... 345

Стрельцов Євген Львович

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 347

відповідають основним принципам права» [8, с.242]. Тобто у визначенні поняття колективної угоди у ст. 1 нового Закону України «Про колективні угоди та договори» не відображено, що цей акт укладається між сторонами соціального діалогу в договірному порядку.

Важливе зауваження щодо правової природи колективних угод висловлено Г. І. Чанишевою, яка підкреслила, що «колективні угоди і договори є актами соціального діалогу, що поділяються на правові та неправові. Останні укладаються у формі меморандумів, резолюцій, угод тощо і не містять норм права» [4, с.601]. Тому при визначенні поняття колективної угоди потрібно застосовувати термін «правовий акт», тому що до змісту цієї угоди включені норми права, що є обов'язковими для виконання її сторонами. Тобто колективна угода є правовим актом соціального діалогу.

У зв'язку з цим варто запропонувати альтернативне визначення поняття колективної угоди порівняно з визначенням, закріпленим у ст. 1 Закону України «Про колективні угоди та договори» як правового акту, що укладається між сторонами соціального діалогу в договірному порядку з метою регулювання трудових, соціальних, економічних відносин на національному, галузевому, територіальному рівнях.

Видається доцільним закріплення запропонованого визначення й у Трудового кодексу України, проект якого було оприлюднено 5 січня 2024 року. Перевагою законопроекту є включення до його структури окремої Книги «Колективні трудові відносини», складовою якої стане новий Закон України «Про колективні угоди та договори».

Список використаних джерел

5. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 36. Ст. 361.
6. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 28. Ст. 255.
7. Європейська соціальна хартія (переглянута) : від 03.05.1996 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062/print
8. Чанишева Г. І. Колективні угоди як правові акти соціального діалогу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 600–603.
9. Чанишева Г. І. Колективні угоди як джерела трудового права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 25. С. 326–329.
10. Про колективні угоди та договори : Закон України від 23.02.2023 р. № 2937-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 60. Ст. 194.
11. Пащенко М. О. Роль загального та індивідуального правового регулювання у забезпеченні природних прав людини. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 240–244.

Ключові слова: соціальний діалог, колективна угода, правова природа, законодавство України.

Keywords: social dialogue, collective agreement, legal nature, legislation of Ukraine.

Стецьків Мар'ян Богданович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
аспірант кафедри соціального права*

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛADOVA ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Статтею 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначено правову основу пенсійного забезпечення військовослужбовців піс-

ля звільнення їх з військової служби [1]. Пенсійному забезпеченню цієї категорії осіб характерні сутність, мета та завдання їхнього соціального захисту як цілісної категорії.

У науковій літературі однією із рис соціального захисту називають той факт, що він передбачає дію механізму реалізації публічної політики у соціальній сфері [2, с. 293]. Основним аргументом визначено, що соціальний захист є найважливішим питанням соціальної політики держави, яка об'єктивується у соціальній функції. Водночас, соціальному захисту військовослужбовців публічна складова притаманна і в контексті безпекової функції держави.

Наведемо законодавчі норми, які визначають місце відносин соціального захисту військовослужбовців в загальній системі державної політики. Конституційна засада статусу зобов'язань закріплена у ч. 5 ст. 17 Конституції України, де передбачено обов'язок держави забезпечувати соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей [3]. Як свідчить зміст ч. 1 ст. 6 Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики", соціальний захист військовослужбовців законодавець визначає гарантією національної безпеки держави та її обороноздатності [4]. Свого часу, окресленому питанню були присвячені Рекомендації Парламентських слухань, а саме: "Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України" [5], "Обороноздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання" [6]. А Конституційний Суд України у Рішенні 2022 року називає його складовою заходів в сфері оборони держави, що мають бути своєчасними, послідовними та комплексними, оскільки від їх ефективного запровадження залежить стан обороноздатності України [7].

З'ясовуючи сутність деяких професійних категорій під кутом зору їхнього соціального захисту, автори називають їхню похідну мету, а саме: соціальний захист таких працівників має важливе публічно-правове значення, адже від такого захисту "безпосередньо залежить ефективність здійснення державного управління" [8, с. 125] або формування Збройних Сил України на основі принципу професійного кадрового добору та ... сприяння мотивації військовослужбовців до якісного виконання службових завдань [9, с. 227], або сприяння виконанню громадянами України обов'язку щодо захисту України, її суверенітету, незалежності та територіальної цілісності [7].

На спеціальну (професійну) природу соціального захисту військовослужбовців, яка визначається не винятково настанням в їхньому житті соціальних ризиків, а зумовлена конституційним обов'язком держави щодо створення юридичного механізму забезпечення їхніх прав у цій сфері неодноразово наголошувалося у правових висновках Конституційного Суду України.

Так у Рішенні від 20 грудня 2016 р. № 7-рп/2016 аргументом щодо специфіки пенсійного забезпечення військовослужбовців служить факт, що особи, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, створених відповідно до законів України, а також члени їхніх сімей мають спеціальний статус та особливі умови соціального захисту (абз. 4 п. 2.2.) [10].

У інших правових висновках наголошується на взаємозв'язку змісту їхніх професійних обов'язків із забезпеченням суверенітету та територіальної цілісності держави, її економічної та інформаційної безпеки. Також звернено увагу, що як під час проходження служби, так і після її закінчення служба у Збройних Силах України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах держави пов'язана з ризиком для життя і здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей (абз. 2 п.3 мотив. част. [11], абз. 4 п.3 мотив. част. [12]). Все це об'єктивно зумовлює зміст додаткових гарантій та спеціальний характер соціального захисту військовослужбовців. За висновком, сформульованому у іншому Рішенні Конституційного Суду України, "норми-принципи ч. 5 ст. 17 Конституції України щодо забезпечення державою соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей є пріоритетними та мають безумовний характер", не можуть бути фінансово залежними від фінансових можливостей держави [10].

Безумовний та пріоритетний характер пенсійного забезпечення у контексті загальних засад солідарної пенсійної системи ставить під сумнів І. Д. Сліденко [13]. Відтак, важливо визначити сутнісний зміст спеціального характеру соціального захисту.

Спеціальний характер соціального захисту військовослужбовців перебуває у системному зв'язку із терміном посилення – зумовлений приписом ч. 5 ст. 17 Конституції України, що чітко покладає на державу конституційний обов'язок із створення системи посиленої соціальної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей; „виконання державою конституційного обов'язку щодо забезпечення посиленого соціального захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних або резервістів покликане не тільки забезпечити соціальний захист кожного з них індивідуально, а й сприяти виконанню громадянами України обов'язку щодо захисту України, її суверенітету, незалежності та територіальної цілісності“. (п.п. 5.1 п. 5 мотив. част. [7].)

Тож, спеціальний соціальний захист полягає у особливих умовах соціального захисту (абз. 4 пп. 2.2 п. 2 мотив. част. [10]); обумовлений статусом військовослужбовців будь-яких категорій (абз.10 пп. 2.1 п. 2 мотив. част. [14]), який визначається високим ризиком отримання поранення, ушкодження здоров'я чи навіть загибелі під час виконання службових обов'язків під час захисту Вітчизни (абз. 5 пп. 3.2 п. 3 мотив. част. [7]).

Список використаних джерел

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#n176>
2. Анпілогова Б. Ю. Соціальний захист як особливий соціально-правовий феномен. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. Вип. 79, ч. 1. С. 291–297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/288621/282278>
3. Конституція України : Закон України від 26.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
5. Рекомендації Парламентських слухань на тему: “Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України” : постанова Верховної Ради України від 05.07.2012 р. № 5086-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5086-17?find=1&text=пенс#w1_1
6. Рекомендації Парламентських слухань на тему: “Обороздатність України у ХХІ столітті : виклики, загрози та шляхи їх подолання” : постанова Верховної Ради України від 12.08.2014 р. № 1639-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1639-18?find=1&text=пенс#w1_1
7. Рішення Конституційного Суду України від 6 квітня 2022 р. № 1-р (II)/2022. Справа про посилення соціального захисту військовослужбовців. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-22#Text>
8. Безусий В. В. Рівні (види) соціального захисту державних службовців в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2019. Вип. 57, т. 1. С. 124–128.
9. Мазуренко Л. І. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 223–231.
10. Рішення від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 Справа за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-16#Text>

11. Рішення від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002. Справа щодо пільг, компенсацій і гарантій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-02#Text>

12. Рішення від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004. Справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-04#Text>

13. Окрема думка судді Конституційного Суду України І. Д. Сліденко у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na07d710-16#Text>

14. Рішення Конституційного Суду України 18 грудня 2018р. № 12 р /2018. Справа про соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-18#Text>

Ключові слова: соціальний захист, пенсійне забезпечення, спеціальний (додатковий) характер соціального захисту, рішення Конституційного Суду України.

Keywords: social protection, pension provision, special (additional) nature of social protection, decision of the Constitutional Court of Ukraine.